

УДК821.161.2-1Франко І.:821.162.1-1].091

Валентина Соболь
Варшавський університетЛІРИЧНА ДРАМА І.ФРАНКА «ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ».
ПОЛЬСЬКІ ПАРАЛЕЛІ*Niestety, w życiu przeżywa się tylko dwie miłości prawdziwe:
pierwsza, która umiera, i ostatnia, od której się umiera*
A. Dumas

У статті аналізуються паралелі до мотивів ліричної драми «Зів'яле листя» в польській поезії, які дають можливість повніше окреслити європейський контекст геніальної поетичної збірки Івана Франка. Найдавніші паралелі сягають доби бароко, сонету Яна Анджея Морштина «Do trupa», віршів Миколая Семп-Шажинського «Nagrobek Marcinowi Starzechowskiemu», Збігнева Морштина «Miłość święta strzela z łuku do oblubienice swojej i trafia ją w serce» (Emblema 19) та ін. Ліричний цикл «W malinowym chruśniaku» Болеслава Лесмяна (знаний у музичному виконанні Марка Грехуті і Крестини Янді) порівнюється з віршами ліричної драми Франка, що стали піснями. Мотиви любові та смерті, любові в її амбівалентній природі, суперечливій іпостасі звучать і в ліричній драмі Франка, і в творах Станіслава Короба Бжозовського, Яна Лехоня, Леопольда Стаффа, Болеслава Лесмяна, Адама Міцкевича, Станіслава Виспянського та ін. Як, наприклад, драма Виспянського «Wesele» стала етапним явищем для польської драми і літератури межі XIX–XX століть, так і лірична драма Франка — унікальне явище, яке має переломне значення в історії української літератури.

Ключові слова: мотив, бароко, любов, смерть, переломне значення.

Walentyzna Sobol. Liryczny dramat I. Franki „Zwiędłe liście”. Paralele polskie. W artykule Walentyny Sobol przeanalizowano polskie paralele do motywów dramatu lirycznego „Zwiędłe liście”, co pozwoliło uwyraźnić (pełniej przedstawić, określić) europejski kontekst genialnej poetyckiej zbiórki Iwana Franki. Najdawniejsze paralele sięgają epoki baroku: sonetu Jana Andrzeja Morsztyna «Do trupa», wierszów Mikołaja Sęp-Szarzyńskiego „Nagrobek Marcinowi Starzechowskiemu», Zbigniewa Morsztyna „Miłość święta strzela z łuku do oblubienice swojej i trafia ją w serce”(Emblema 19) i in. Liryczny cykl „W malinowym chruśniaku” Bolesława Leśmiana (znany w muzycznym wykonaniu Marka Grechuty i Krystyny Jandy) porównuje się z utworami Iwana Franki, które stały się pieśniami. Motywy miłości i śmierci, miłości w jej ambiwalencyjnej przyrodzie brzmią i w lirycznym dramacie Iwana Franki, i w utworach Stanisława Koraba Brzozowskiego, Jana Lechonia, Leopolda Staffa, Bolesława Leśmiana, Adama Mickiewicza, Stanisława Wyspiańskiego i in. Podobnie jak dramat Wyspiańskiego «Wesele» był etapem w historii literatury polskiej pogranicza XIX–XX wieków, tak i liryczny dramat „Zwiędłe liście” Franki — unikatowy utwór, który ma przełomowe znaczenie w historii literatury ukraińskiej

Słowa kluczowe: motyw, barok, miłość, śmierć, przełomowe znaczenie.

Valentyna Sobol. Lyrical drama of I. Franko «Withered Leaves». Polish parallels. The article by Valentina Sobol analyzes parallels to the motives of lyric drama "Withered Leaves" in Polish poetry, which allow fully define European context in genius poetic collection by Ivan Franko. The oldest parallels date back to the Baroque period, to the sonnet by Jan Andrzej Morsztyn «Do trupa», poems Mikołaj Sęp Szarzyński „Nagrobek Marcinowi Starzechowskiemu», Zbigniew Morsztyn „Miłość święta strzela z łuku do oblubienice swojej i trafia ją w serce”(Emblema 19) and others. Lyrical cycle „W malinowym chruśniaku” Bolesław Leśmian (known in the musical performance by Marek Grechuta i Krystyna

Janda) compared with lyrical drama poems by Franco, which became songs. Motives of love and death, love in its ambivalent nature, in controversial incarnation heard both in lyrical dramas by Franco, and in the writings by Stanisław Korab-Brzozowski, Jan Lechoń, Leopold Staff, Bolesław Leśmian, Adam Mickiewicz, Stanisław Wyspiański and others. As for example, drama by Wyspiański «Wesele» has become a landmark event for the Polish drama and literature of XIX–XX centuries, as well as lyrical drama by Franco — a phenomenon that has watershed significance in the history of Ukrainian literature.

Key words: *motive, Baroque, Love, Death, watershed significance.*

Порівняльний аналіз перекладів ліричної драми Івана Франка польською мовою я здійснила в доповіді на конгресі у Львові. Тут єдино із вдячністю назву імена перекладачів. Найстарший з-поміж них — український поет-молодомузівець Сидір Твердохліб (1886–1922). Наймолодша — Інеса Пйонтковска. По одному-два твори зі збірки «Зів'яле листя» переклали Тадеуш Хрушчелевський, Флоріан Неуважний, Владзімеж Слободник, Сидір Твердохліб, Євгеніуш Самохваленко, Єжи Литвинюк, Едвард Зих, Казімеж Анджей Яворський, Інеса Пйонтковска. А правдивою подією стало тримовне видання цілої збірки. З упорядкуванням і вступною статтею Миколи Ільницького Львівське видавництво «Каменярь» подарувало світові ліричну драму Франка в оригіналі й паралельно у перекладі польською мовою Кристини Ангельської та російською мовою — Анни Ахматової [7, 183 с.]. Тримовне видання збірки вийшло в 2003-му, а п'ятьма роками пізніше, в 2008-му, в одному із найпрестижніших видавництв «Оссолінеум» побачила світ збірка «Iwan Franko. Wybór poezji». До неї увійшли сімнадцять творів зі збірки «Зів'яле листя». Правдоподібно, польською мовою ці твори були перекладені раніше, ніж то зробила Кристина Ангельська.

Метою цієї розвідки є з'ясування паралелей до мотивів ліричної драми Івана Франка в польській поезії, що в свою чергу дозволить повніше окреслити європейський контекст геніальної книжки «Зів'яле листя». Головною прикметою мотиву О. Веселовський назвав його (мотиву) «образний одночленний схематизм» [1, с. 123]. Учений навів формулу найпростішого мотиву: $a+b$ (зла стара не любить красуню і ставить перед нею небезпечне завдання), причому кожна частина формули здатна видозмінюватись, особливо ж нарощенню, згідно теорії О. Веселовського, підлягає сегмент b (може бути дві, три і більше. На творах трьох жмуктів збірки «Зів'яле листя» виразно простежуємо, як обростає мотивами частина формули b . Спершу, як зазначив Франко в передмові до першого видання ліричної драми, це «утеча від традиційної логіки, креація образів, «затроєних песимізмом, радше безнадійністю, розпукою та безрадністю» [7, с. 45]. А в передньому слові до другого видання збірки (через чотирнадцять років після появи «Зів'ялого листя» в 1896 році) Франко, по-перше, розсекречує барокову природу збірки як своєрідного его-документа — «найсуб'єктивнішого із усіх, які появилися у нас від часу автобіографічних поезій Шевченка» [7, с. 46]. По-друге, при найбільшій суб'єктивності, збірка водночас належить до «найбільш об'єктивних у способі змалювання складного людського чуття» [7, с. 46].

Складний і суперечливий мотив любові у Франка розбудовується в наростаючій прогресії, бо ж вибаглива і непередбачувана царина почуттів навряд чи надасться до остаточної фіксації та класифікації. Мотиви любові і смерті взаємопроникають: любов веде до смерті, а смерть долається любов'ю, бо любов за смерть

сильніша. Польські паралелі сягають знаного сонету Яна Анджея Морштина «До трупа», в якому автор порівнює екзистенцію закоханого і трупа, приходять до висновку, що труп є щасливішим, ніж той, що одержимий любов'ю, бо ж закоханий приречений на вічне страждання:

*Leżysz zabity i jam też zabity,
Ty — strzałą śmierci, ja — strzałą miłości,
Ty krwie, ja w sobie nie mam rumianości,
Ty jawne świece, ja tam płomień skryty.
Tyś na twarz sukнем żałobnym nakryty,
Jam zawarł zmysły w okropnej ciemności,
Ty masz związane ręce, ja wolności
Zbywszy mam rozum łańcuchem powity.*

*Ty jednak milczysz, a mój język kwili,
Ty nic nie czujesz, ja cierpie ból srodze,
Tyś jak lód, a jam w piekielnej śrężodze.*

*Ty się rozsypiesz prochem w małej chwili,
Ja się nie mogę, stawszy się żywiołem
Wiecznym mych ogniów, rozsypać popiołem [18, c. 148].*

Загалом же, як зазначає Мирослава Ганусевич, «Dawna liryka miłosna nie jest poezją wesołą. Niewiele w literaturze zakresów i przestrzeni, w których tak wiele byłoby skarg, narzekań i łez» [9, c. 141]. Тож не є жодною несподіванкою, що в творі М. Семп-Шажинського «Nagrobek Marcinowi Starzechowskiemu¹, dziecięciu, jeno XXX godzin żywemu» [22, c. 289–290] смерть рятує від страждань і болю, тобто зображена як приятель і помічник. Франко близький до українського і польського бароко в історіософському ключі, але далекий від середньовічних та барокових традицій у зображенні смерті. Так, наприклад, у творі «Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią», який перемандрував і до української літератури як перекладний твір, поєднуються два візерунки смерті — тління тіла і «dance macabre». Смерть постає в образі пані з відразливою зовнішністю. Вона іронічно говорить про свої щедрі жнива, бо ж косить усіх, не озираючись на походження чи стан — як тут не згадати Сквородинівські хрестоматійні рядки «Смерте страшна, замашная косо...»... Водночас, часто повторюваний у ліричній драмі Франка мотив сну відлунює старопольськими традиціями (наприклад, смерть порівнюється із глибоким сном у творі Збігнева Морштина «Żywot — senicień», тут автор трактує сон як передвісник смерті.

Однак потужнішим за смерть є мотив любові. «Емблема 19» Збігнева Морштина має промовисту підназву «Miłość święta strzela z łuku do oblubienice swojej i trafia ją w serce» [19, c. 401–402]. Барокові традиції звучать і в поета «Молодої Польщі», визнаного майстра польської любовної поезії Болеслава Лесмяна (1879–1937). У його творох, за

¹ Марчін Стажеховський був синком протекора поета Станіслава Стажеховського — підкоморого (podkomorzego) Львівської землі.

словами Яцка Тшнадця, еротизм «żywiolowy i sublimowany, a nie rubaszny i “pieprzny”», jak często w staropolskich wzorach [...] Głębia psychologiczna, śmiałość realiów i przedstawień, czyni z Leśmiana mistrza polskiej poezji miłosnej. I to nie tylko w często cytowanym cyklu “W malinowym chruśniaku”. W wielu wierszach wykorzystuje jednocześnie Leśmian stylistyczne motywy polskiej tradycji, szczególnie barokowej i romantycznej» [14, c. XLI].

«W malinowym chruśniaku» [14, c. 91–97] — такий заголовок має цикл віршів Болеслава Лесмяна (1879–1937), натхненний його коханням до Дори Лебенталь [21, c. 335] (Dora Lebental) та крайобразом Ілзи (сюди приїхав ще прадід його матері, присланий Сташцієм як майстер порцеляни). 11 прекрасних віршів поетичного циклу «W malinowym chruśniaku» можна порівняти з віршами ліричної драми Франка, які стали піснями. Більше того, вірш, який дав заголовок циклу із 11 творів Лесмяна, є широко знаний у музичному виконанні Марка Грехути і Кристини Янди [28]:

*W malinowym chruśniaku, przed ciekawych wzrokiem
Zapodziani po głowy, przez długie godziny
Zrywaliśmy przybyłe tej nocy maliny.
Palce miałaś na oślep skrwawione ich sokiem.*

*Bąk złośnik huchał basem, jakby straszyl kwiaty,
Rdzawe guzy na słońcu wyrzewał liść chory,
Złachmaniałych pajęczyn skrzyły się wisiory,
I szedł tyłem na grzbiecie jakiś żuk kosmaty.*

*Duszno było od malin, któreś, szepcząc, rwała,
A szept nasz tylko wówczas zacichał w ich woni,
Gdym wargami wygarniał z podanej mi dłoni
Owoce, przepojone wonią twego ciała.*

*I stały się maliny narzędziem pieszczoty
Tej pierwszej, tej zdziwionej, która w całym niebie
Nie zna innych upojeń, oprócz samej siebie,
I chce się wciąż powtarzać dla własnej dziwoty.*

*I nie wiem, jak się stało, w którym okamgnieniu,
Żeś dotknęła mi wargę spoconego czoła,
Porwałem twoje dłonie — oddałaś w skupieniu,
A chruśniak malinowy trwał wciąż dookoła [14, c. 93–94].*

* * *

У поета-скамандрита, якого водночас вважають найменше скамандритським серед скамандритів, Яна Лехоня¹ (1899–1956) у написаному в 1923 році вірші

¹ У 1949 р. він розпочинає свій «Щоденник», з гідною подиву регулярністю пише його 7 років майже до самої смерті в 1956. Це документ щоденної праці, турбот, спогадів і турбот, а також діарій наростаючої внутрішньої

«Pytasz, co w moim życiu z wszystkich rzeczą główną» любов і смерть — це початок і кінець життя на землі, визначник суті всіх речей. На любов і смерть приречена кожна людина, кожен їх боїться, бо ж несуть з собою ризик страждання і невідомість: «Dwie piękne rzeczy posiada świat! Miłość i śmierć!» (G. Leopardi).

Але водночас, і в цьому Лехонь близький до Франка, — любов і смерть — це рушійна сила і людського існування, і світу. Єдине певне, пише поет, що «śmierć chroni od miłości, a miłość od śmierci»:

*Pytasz, co w moim życiu z wszystkich rzeczą główną,
Powiem ci: śmierć i miłość — obydwie zarówno.
Jednej oczu się czarnych, drugiej — modrych boję.
Te dwie są me miłości i dwie śmierci moje.
Przez niebo rozgwieżdżone, wśród nocy czarnej,
To one pędzą wichry międzyplanetarny,
Ten wichry, co dął w ziemię, aż ludzkość wydała,
Na wieczny smutek duszy, wieczną rozkosz ciała.*

*Na żarnach dnie się miele, dno życia się wierci,
By prawdy się najgłębszej dokopać istnienia —
I jedno wiemy tylko. I nic się nie zmienia.
Śmierć chroni od miłości, a miłość od śmierci [13, c.47].*

Такий мотив звучить і в ліричній драмі Франка з візією любові в її амбівалентній природі, суперечливій іпостасі. І хоча, з одного боку, доведено, що «Зів'яле листя» — це ще й книга страждання, книга болю. Зрештою — книга смерті» [6, с. 78], з другого — в чому переконують переклади Франка польською — це невпинне народження нових смислів та нюансів із царини приватного людського буття. Так само набагато більш «особистою, ніж можна було припускати» [13, с. 18], є, на думку Романа Лота, і лірика Лехоня, бо з-під маски літературних, історичних та міфологічних образів проступає власний голос автора. Джерела надвразливості творів Лехоня, доводить Лот, оприявнює щоденник автора останніх семи років його життя (1949--1956), упродовж яких автор переживав стани неспокою і страхів. Тут очевидною є паралель до останніх років життя Франка, оприявнена в ґрунтовній монографії Мирослави Мельник «І остатня часть дороги», яка в 2016 році знову побачила світ у розширеній та поправленій версії. У контексті сказаного вирізняється своєрідна поетична візія смерті в творі діяча «Молодої Польщі» Станіслава Кораба Бжозовського «O, przyjdź!»: ліричний герой чекає на смерть, бачить її як сонне марево, сповнене красою і добром, бо ж несе людині полегшення і навіть зцілення. Вже сама назва говорить про блага, скероване до неї, висловлює спрагу за спокоєм, мріє про втечу від земного пекла, жаху та дисгармонії:

драми Яна Лехоня, яка завершилася трагічною смертю в червні 1956 року, коли поет викинувся з вікна висотного готелю Hudson в Новому Йорку. Поет здобув славу і місце в історії літератури двома першими збірками віршів: «Karmazynowy roemet» (1920) і «Srebrne i czarne» (1924). Народився в Варшаві 13 березня 1899 (13 березня — і день народження Юрія Андруховича).

O przyjdź!
O przyjdź, jesienią —
Wdziej szatę lekką, białą, zwiewną,
pajęczą;
Rzuć na hebanowe swoje włosy
perły rosy,
Lśniące zimnych barw
tęczą [11, c. 297].

* * *

У ліричній драмі Франка любов постає сильнішою за смерть. Для порівняння можна сягнути до Адама Міцкевича, який у четвертій частині поеми «Dziady» показує справжні почуття Марилі і Густава. Густав трактує почуття як комунію душ. Вихований на преромантичній літературі, воістину вертерівський тип, Густав не може витримати шлюбу своєї коханої дівчини з іншим і накладає на себе руки, після чого блукає по світу, як упир, надалі живе тим почуттям, в якому поєдналося непоєднуване. Та велика любов надає сенс його існуванню і водночас саме вона — причина найбільшої трагедії:

*Kto miłości nie zna, ten żyje szczęśliwy,
I noc ma spokojną, i dzień nietęskliwy*[16, c.43].

Як знаємо, романтикам притаманним було переконання, що життя не завершується після смерті. Цей мотив поєднується з іншим — мотивом багатократно-го вмирання, який звучить, наприклад, у баладі Міцкевича «Упир» («Upiór» [17, c. 7–10]). Життя після смерті трактоване як віддзеркалення земного буття померлого, він не втрачає контакту зі світом людей і навіть може постати в живому образі. Самовбивство не припиняє його існування. Подібно як у модерніста, представника «Молодої Польщі» [21, c. 303–331] Леопольда Стаффа (1878–1957), який народився у Львові. Це він, як наголосив Мечислав Яструн, «відновив зв'язки польської поезії з європейською» [23, c. III], а також синтезував кращі традиції французького модернізму, як, наприклад, у вірші «Odrzućmyż raz tę głupią dla życia rogarde...», в якому автор сягає до буддійського уявлення про смерть як «сестриці» («kojącej siostrzycy» [24, c. 90]), як «блідої доброї пані» («bladej, dobrej pani»), яка приходить, щоб врятувати його від страждання і тривоги життя, допомогти відпочити після житейських бур. Як показав Богдан Тихолоз, невідповідною є буддійська категорія і в ліричній драмі Франка, коли ліричний суб'єкт після невдалої угоди з чортом звертається до Будди:

*Поклін тобі, Буддо! В темряві життя
Ти ясність, ти чудо,
Ти мир забуття* [8, т. 2, c. 169].

Апострофа до Будди, до «світила Азії», наголошує Б. Тихолоз [6, с. 52–53], у контексті ліричної драми, на перший погляд, здається невмотивованою, неорганічною. «Проте насправді вона зумовлена глобально-культурологічними трансформаціями зламу XIX–XX ст.». Проблема Франкового зацікавлення філософією та релігією Сходу, зокрема буддизмом, яка висвітлюється в розвідках М. Ільницького [2, с. 2–7], І. Папуші [4], Л. Сеника [5], Б. Тихолоза [6], увиразнює перспективи компаративних студій також в аспекті мотиву самотності. Самотності як невід'ємної частини людського існування, як певної вартості, а не лише муки як дороги до самоусвідомлення: самотність може бути не тільки карою, знаком іншості, а також, як витікає, наприклад, із трактату Цицерона «Про старість», благом. У Болеслава Пруса самотнім є герой роману «Лялька» Вокульський, бо ж виростає понад своє оточення — сміливістю планів і широтою мисленневих горизонтів. Його не здатен зрозуміти навіть найближчий приятель Жецький. Понад своє оточення виростає і герой «Зів'ялого листя». У ліричній драмі Франка, так як, наприклад, і в другому акті (за словами Яна Новаковського, «arcydzieła» [20, с. XVII] Станіслава Виспянського (1869–1907) — драми «Wesele» [27, с. 91–180]) введено такі особи, які є *alter ego* героїв. З огляду на їхній символічний характер вони не надаються до однозначної інтерпретації і в творі Виспянського, і в ліричній драмі Франка. Подібно як безкінечними є інтерпретації ліричної драми Франка. Вічне життя книжки Франка, за словами Любомира Сеника, є «особливим даром таланту автора» [5, с. 4]. Дослідник має рацію в тому, що жодного епізоду ліричної драми, «жодного «жмутка» поезій ніхто ніколи не прочитає остаточно й назавжди...» [5, с. 4]. Як драма молодопольянина Станіслава Виспянського «Wesele» була твором «o charakterze wyjątkowym, nieomal przełomowym — nie tylko w życiu teatralnym tego miasta (Krakowa. — W. S.), lecz również dla dramatu i literatury polskiej na pograniczu wieków» [20, с. XXVII], так і лірична драма Франка — унікальне явище, яке має переломне значення в історії української літератури.

Зреалізовані студії переконують, що в польській літературі можна віднайти яскраві й численні паралелі, але наразі навряд чи вдасться віднайти відповідника такому творові, як лірична драма Франка. Які звершення осягнув своєю ліричною драмою Іван Франко — це донині не окреслено остаточно й однозначно, і в цьому вічна таїна і принада. І то, напевно, є закономірність: кожен геніальний твір є неповторний. А виразні польські паралелі — у мотивах любові смерті, любові, яка сильніша за смерть, відчаю і самотності, спричинених любов'ю — увиразнюють неповторність і самотність кожного митця і незглибимість порушених проблем. Невідомо, чи випадковою, приміром, є паралель у заголовках різних творів різних авторів, якщо взяти до уваги, що стаття В. Розанова має титул «Опавшие листья». Євген Маланюк [2, с. 43] у розвідці «Кінець російської літератури», цитуючи згадану статтю В. Розанова «Опавшие листья», не може установити часу її появи, але залишає нам інформацію до роздумів.

* * *

Час вносить незворотні зміни. А новочасні розвідки проектують вічні проблеми любові і смерті в русло антропології. Так, праця «Любов на Заході. Антрополо-

гічна історія любові» Вальдемара Куліговського є наближена, за зізнанням автора, до методи історії ідеї. Ця піонерська книжка, за оцінкою Роха Суліми, є першою в Польщі «грунтовною версією історії інтимності, або ширше — приватності». Її автор конструює особливий предмет пізнання, який у найзагальнішому зарисі визначає антропологічну історію любові [25, 134]. Окремими книжками можуть стати розділи праці «Любов на Заході. Антропологічна історія любові» Куліговського, і не в останню чергу — розділ «Цивілізація любові, цивілізація смерті». Кожен член окресленої в назві опозиції має своє синонімічне ядро. Контрастом до Magna Charta (цивілізації любові) є цивілізація смерті, причому синонімами до цивілізації смерті є надмір розваг, споживацтва, естетизація насильства [12, с.349]. «Ta mroczna strona ludzkich spraw — wartości takie, jak: nihilizm, estetyzacja przemocy, nieumiarkowana konsumpcja, brak duchowości i refleksji — stały się, w przekonaniu Jana Pawła II, dominantą współczesnej kultury Zachodu» [12, с. 349].

Інформацію до роздумів дають вже самі заголовки розділів книжки «Любов на Заході. Антропологічна історія любові». У V розділі праці — «Kochanie ropowoczesne», у VI («Inne»), у VII («www.miłość»), дослідник ставить проблему: які шанси має ідея любові в такому суспільстві, яке здоміноване синдромом «зараз», гегемонією «миті», — те суспільство, в якому пам'ять поступається місцем враженням. Діагноз такий: «любов не має шансів як довготерміновий проект у ситуації, коли інтим має форму електронного зв'язку, коли любов є немовби вплетена в мережу» [25, 139]. І хоча, з одного боку, Інтернет створює суспільство самотніх, але, з другого, як доводить Куліговський, він є альтернативним світом, «творює новий тип культури інтимності, заступаючи культуру інтиму родом з алькови» [25, 139]. Невідомо, чи в глобалізованому світі віднайдеться належне місце для таких непроминальних творів, як Франків шедевр, а чи розкішні польські паралелі. Чого вартує, наприклад, сама тільки інтимна лірика Болеслава Лесмяна, унікальність якої виразно, контекстово і доказово окреслив Яцек Тшнадель, який так писав про значення любовної лірики Болеслава Лесмяна: «Małó w poezji polskiej wierszy o miłości tak dojrzałej i pełnej, wychodzącej poza dekoracyjny mit miłości dworskiej, poza samo uniesienie namiętności czy zalotów, płytki sentymentalizm, egzotykę *Ewig-Weibliches*, wiecznej kobiecości. A taką przecież — młodzieńczą, zewnętrzną, sensualistyczną problematykę miłości przynosili Tetmajer i — Mickiewicz. Na tęlukę w poezji polskiej wskazywał kiedyś Norwid. Nie zappełnił jej, nie zappełniła je Młoda Polska, dokonał tego dopiero Leśmian. Jest to miłość wspólnego życia, doli i niedoli, dozgonna i po zgonie» [26, с. XL].

ЛІТЕРАТУРА

1. Веселовський Олександр. Поетика сюжетів (1897-1906) // Вступ до літературознавства. Хрестоматія: Навчальний посібник. Упорядник Н. І. Бернадська. — Київ: Либідь, 1995. — 256 с.
2. Ільницький Микола. Біль, обернений у слово // Дивослово. — 2000. — № 8. — С. 2–7.
3. Маланюк Євген. Кінець російської літератури // Літературно-науковий вістник. — Львів: 3 друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка. — 1926. — Річник XXV. — Т. XXXIX. — С. 43–62.

4. Папуша Ігор. Індійська література в рецепції Івана Франка: Монографія. — Тернопіль: Збруч, 2000. — 204 с.
5. Сенік Любомир. Шедевр Івана Франка // Тихолоз Богдан. Ерос versus танатос. — Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2004. — С. 3–10.
6. Тихолоз Богдан. Ерос versus танатос. — Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2004. — 89 с.
7. Франко Іван. Franko Iwan. Іван Франко. Зів'яле листя. Zwiędłeliście. Увядшіє листя. — Львів: Каменярь, 2003. — 183 с.
8. Франко Іван. Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1976–1986.
9. Hanusiewicz Mirosława. Łzy kochanków // Śmiechi łzy w kulturze staropolskiej, pod red. Adama Karpińskiego, Estery Lasocińskiej, Mirosławy Hanusiewicz, IBL. — Warszawa, 2003. — S. 141–149.
10. Helikon sarmacki. Wątki i tematy polskiej poezji barokowej. Wybór tekstów, wstęp i komentarze A. Vincenz, oprac. Tekstów i bibliografii M. Malicki, ilustracje wybrał J. A. Chróścicki. — Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1989. — Biblioteka Narodowa. — Seria I. — Nr 259. — 467 s.
11. Korab Brzozowski Stanisław. O przyjdź! // Poezja Młodej Polski. Wybrał, wstępem i notami biograficznymi poprzedził Mieczysław Jastrun. Objaśniła Janina Kamionkowa. Wydanie trzecie, zmienione. — Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1966. — Nr 125. — Biblioteka Narodowa. — S. 294–300.
12. Kuligowski Waldemar. Miłość na Zachodzie. Historia antropologiczna. — Wydawnictwo Naukowe UAM. — Poznań, 2004. — 411 s.
13. Lechoń Jan. Poezje zebrane. Opracował i wstępem opatrzył Roman Loth. Obwoluta i ilustracje Lech-Tadeusz Karczewski, Drukarnia Kujawska «ViSal» w Inowrocławiu. — Toruń, 1995. — 552 s.
14. Leśmian Bolesław. Poezje wybrane. Opracował Jacek Trznadel. Wydanie trzecie rozszerzone. — Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1991. — Nr 217. — Biblioteka Narodowa. — Seria I. — 325 s.
15. Loth Roman. Jan Lechoń i jego poezja // Lechoń Jan. Poezje zebrane. Opracował i wstępem opatrzył Roman Loth. Obwoluta i ilustracje Lech-Tadeusz Karczewski, Drukarnia Kujawska «ViSal» w Inowrocławiu. — Toruń, 1995. — S. 5–19.
16. Mickiewicz Adam. Dziady. Posłowie Jarosław Marek Rymkiewicz. — Świat książki. — Warszawa, 2004. — 335 s.
17. Mickiewicz Adam. Upiór // Mickiewicz Adam. Dziady. Posłowie Jarosław Marek Rymkiewicz. — Świat książki. — Warszawa, 2004. — S. 7–10.
18. Morsztym Jan Andrzej. Wybór poezji. Opracował Wiktor Weintraub. — Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1988. — Nr 257. — Biblioteka Narodowa. — 273 s.
19. Morsztyn Zbigniew. Emblema 19 // *Helikon sarmacki*. Wątki i tematy polskiej poezji barokowej. Wybór tekstów, wstęp i komentarze A. Vincenz, oprac. Tekstów i bibliografii M. Malicki, ilustracje wybrał J. A. Chróścicki. Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1989. — Biblioteka Narodowa. — Seria I. — Nr 259. — S. 401–402.
20. Nowakowski Jan. Wstęp // Wyspiański Stanisław. Wesele. Opracował Jan Nowakowski. — Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1973. — Nr 218. — Biblioteka Narodowa. — Seria I. — S. III–CVIII.
21. Poezja Młodej Polski. Wybrał, wstępem i notami biograficznymi poprzedził Mieczysław Jastrun. Objaśniła Janina Kamionkowa. Wydanie trzecie, zmienione. — Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1966. — Nr 125. — Biblioteka Narodowa.

22. Sęp-Szarzyński Mikołaj. Nagrobek Marcinowi Starzechowskiemu, dziecięciu, jeno XXX godzin żywemu // *Helikon sarmacki*. Wątki i tematy polskiej poezji barokowej. Wybór tekstów, wstęp i komentarze A. Vincenz, oprac. Tekstów i bibliografii M. Malicki, ilustracje wybrał J. A. Chróścicki. — Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1989. — Biblioteka Narodowa. — Seria I. — Nr 259. — S. 289–290.

23. Staff Leopold. Nota biograficzna, wiersze // *Poezja Młodej Polski*. Wybrał, wstępem i notami biograficznymi poprzedził Mieczysław Jastrun. Objaśniła Janina Kamionkova. Wydanie trzecie, zmienione. — Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1966. — Nr 125. — Biblioteka Narodowa. — S. 303–331.

24. Staff Leopold. Wiersze zebrane. Tom 1. — Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1955. — Tom 1.

25. Sulima Roch. Antropologiczna historia miłości w kulturze Zachodu // *Przegląd humanistyczny*. — 2005. — NR 2(389). — S. 13–141.

26. Trznadel Jacek. Wstęp // *Leśmian Bolesław. Poezje wybrane*. Opracował Jacek Trznadel. Wydanie trzecie rozszerzone. — Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1991. — Nr 217. — Biblioteka Narodowa. — Seria I. — S. III–LXII.

27. Wyspiański Stanisław. *Wesele*. Opracował Jan Nowakowski. — Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich 1973. — Nr 218. — Biblioteka Narodowa. — Seria I. — S. 91–180.

28. <https://www.youtube.com/watch?v=6apdR8PNhTY>.